

Курд Ласвиц

Мозъчното огледало

– Все пак успя! – поздрави ме Арвед, когато влязох в дневната. – Вече си мислех, че няма да дойдеш. Значи намери визитната ми картичка?

– Ей сега, след като се върнах от театъра. Представлението свърши късно...

– Да, да, извинявай, че отгоре на това те карам да ме посещаваш. Но имам да ти съобща нещо важно, много важно.

– Моля те, нали знаеш как обичам да побъбря с тебе и жена ти. За това винаги имам време! Надявам се, че е нещо приятно.

Арвед направи странна физиономия. Първо ме погледна втренчено, като че ли искаше да се наслади на напрежението ми, после, сякаш посмутен, плъзна погледа си покрай мене, като обясни.

– Налагаше се още днес да говоря с тебе, ти непременно трябва да го научиш. Седни тук. Искаш ли да хапнеш още нещо? Не?

Поинтересувах се за жена му. Стори ми се, че нарочно си прави оглушки за въпроса ми. Заби поглед пред себе си и възкликна:

– Знаменито! Просто знаменито!

Наместих се в обичайния ъгъл на канапето, докато, подръпвайки бакенбардите си, той закрачи нагоре-надолу по свойствения си припрян начин. При това очичките му искряха крайно възбудени. След това застана пред мене, сложи ръце в джобовете и започна:

– Какво ще кажеш? Мозъчно огледало! Просто великолепно! Нали!

– Мозъчно огледало ли? – недоумявах аз. – Не познавам такова. Очно огледало, да, то откри нова епоха, когато го изобрети Хелмхолц преди петдесет години. Да не би ти да си изобретил мозъчно огледало?

– Не аз, разбира се. Само името. Може би дори и то не е избрано правилно – всъщност е нещо съвсем друго. Вече цяла вечер обмислям името. Ала е великолепно.

– Но какво?

– Едно изобретение на чичо Паузиус.

– На Паузиус ли! – трепнах аз. – Заслужава си да се чуе. Във всеки случай ще е великолепно. Само няма да ни бъде от никаква полза. Той за съжаление не публикува откритията си почти никога.

– Обаче този път категорично ми обеща.

– Настина ли? – Сега вече и аз скочих. Бях възбуден до крайност. Паузиус бе гений. Познавах стария учен особняк и лабораторията му и знаех някои неща за изследванията му. Той действително бе направил открития от изключителна важност, но заговаряше за тях най-много веднъж пред най-близките си приятели. Хората не били узрели за това,

твърдеше той, а и не му трябвали. Хванах Арвед за раменете и го раздрусах:

– Хайде, човече, говори!

– Да, разбира се. Само пак седни. Искам да ти разкажа цялата история. И тъй, исках довечера да прескоча с жена си за малко до чичо Паузиус. Вече стоя с шапка и бастун и чакам само жена си. Минава известно време. После тя надниква със смутена усмивка през вратата и казва:

– Хайде тръгвай напред, аз ще дойда веднага.

– Но защо, какво има още?

– О, забутала съм само ключовете си, а не ми е приятно да тръгвам така.

Добре, това ми е познато. Тръгвам напред. Чакам при Паузиус в преддверието, после почуквам.

– Кой е?

– Арвед.

– Е, влизай тогава, ала внимателно – промърморва той. Влизам. Стаята е съвсем тъмна. Най-подир различавам матово осветен екран, а на него – направо съм ужасен – моя образ, малко поразялът наистина. Стоя напълно изумен. После долавям въпроса на чичо:

– Тук ли сте? Не чувам жена ти, друг път тя не е толкова мълчалива. – В този миг образът на жена ми се появява до моя на екрана.

– Жена ми ще дойде след мене – казвам аз, – обаче...

Междувременно чичо Паузиус светва лампата. Върху екрана вече не се вижда нищо, а той внимателно измъква главата си от някаква чудновата поставка. Изправя се бавно, потрива ръце, посочва едно малко шишенце върху масата си за опити и обявява, подсмиввайки се:

– Тук съм приготвил нещо ново, чудесна работа. Искаш ли да опиташ?

Естествено, правя малко недоверчива физиономия.

– Можеш спокойно да рискуваш – увещава ме чичо Паузиус. – Краниофан! Избистря, тъй да се каже, ума.

Помолих го за обяснение.

– Да – отзова се той. – Това е течност. Впръсквам мъничко от нея в кръвта. Щом влезе в допир с костите, се всмуква от тях. Странно, но е така, прониква през цялото вещество като вода през попивателна хартия. Но никак не вреди на тялото, също и на костите. След пет минути въздействието е отново напълно изчезнало.

Каква полза има човек ли? Да, тъкмо това е чудесното. Докато костите съдържат краниофан, те пропускат светлината, поне лъчите на

конструираната от мене лампа. Ако вземем много интензивна светлина, ще я прокараме през кожата и плътта. А в такъв случай ще можем да осветим и костите.

– Наистина ли – подех разпалено мисълта му. – Та това е извънредно важно за медицината.

Чичо Паузиус се подсмихна.

– Хм, хм – продължи той, – ако беше само това, него отдавна го знаех. Тези дни обаче открих нещо съвсем ново. Осветявам мозъка отвътре.

– Логично е. Понеже черепът е съставен от кости, той става светлопроницаем. Ето една от великолепните последици на изобретението ти.

– Ами! Това, че виждаме в мозъчните клетки, е най-малкото. Разбира се, чудесно е, но става дума не само за физиологичното. Зад него се крие още нещо съвсем необикновено.

– Не разбирам какво повече искаш да постигнеш.

– Вярвам ти. Самият аз едва го разбирам. Помисли си само! Виждам не просто мозъчните клетки, а показвам на екрана собствената ти представа, това, което, тъй да се каже, си мислиш в момента – да, в състояние съм дори да го фотографирам.

– Невъзможно, чичо! Искаш да се пошегуваш с мене.

– Наистина! Ще ти покажа. Несъмнено не всяка представа, а само оптичката, тоест онова, което ти самият си представяш като фигура, като образ в пространството. Какво видя на екрана, когато влезе?

– Себе си.

– А после?

– Жена си.

– Тя беше ли тук? Не. Защо я видя? Защото тъкмо брадата си и закрачи из стаята, докато с несигурен поглед спря пред мене.

– Е, сега – заусуква го той, – как да ти кажа, нали мога да бъда откровен с тебе, Конрад...

Имах чувството, че Арвед ми е обиден, макар да не виждах никаква основателна причина. Физиономията му обаче бе тъй особена, че ми стана малко неловко. Да не би при този опит нещо да...?

– Трябва да ти призная – продължи Арвед, – че изведнъж ме нападна ужасен страх. С най-голямо удоволствие не бих допуснал опита, ако не се срамувах от чичо Паузиус, Обаче мисълта, че сега внезапно ще видя какво си представя жена ми в дълбините на душата си... тя очевидно нямаше никакви колебания, а и аз няхах дори най-малкия повод за

недоверие, ти го знаеш – и въпреки това! Такава млада, хубава жена... никой не може все пак да знае какво се крие в главата ѝ. Чувствувах се съвсем отвратително.

Когато Арвед сподели това и възбуден отново закричи наоколо, аз изпитах същото усещане. Най-добре щеше да е да не чуя повече нищо. Кой може да надникне в главата на една жена? И дори да можеше, по-добре да не го прави. Наистина чувствувах се напълно невинен, но ако сега се намирах в апарата на Паузиус – в момента виждах тези най-мили ми, закачливи черти, виждах блестящите кафяви очи и тъмната коса по слепоочията, виждах госпожа Арвед така ясно пред себе си, че образът ѝ положително би се появил на екрана. Изплаших се също като приятеля си, но казах възможно най-хладно:

– Е, какво видяхте?

Арвед ми хвърли един продължителен поглед, след това наново подхвана:

– Сега вече Паузиус подкани жена ми да си представи съвсем ясно ключовете така, както има навик да ги държи в ръката си. И наистина върху екрана, по който пак пробягваха всевъзможни неясни образи, се появиха под влияние на нейното съсредоточаване ключовете с държащата ги ръка, а до тях...

– До тях – хайде, говори де!

– Изникна ясно главата на един мъж...

– На кой мъж?

– Представи си какво ставаше в мене – още повече, че подобно нещо е немислимо, – най-безумните глупости проблеснаха в главата ми...

– Но кой беше мъжът?

– Това навярно ти сам ще си кажеш. Разтреперах се от възбуда, трябваше непременно да изляза на чист въздух! Скочих, изтичах към вратата, вече бях навън, когато чух жена ми да се провиква със звънкия си глас:

– Ах, да, сега си спомних! Зад фотографията на Конрад върху етажерката трябва да се намират; там ги преместих, когато бърсах прах от снимките.

– И аз се втурнах към къщи – продължи Арвед, – и без това не е далече, после по стълбите нагоре и тук вътре, и ето – смъкнах снимката ти от етажерката и наистина – ключовете лежах там. За три минути се върнах обратно с връзката ключове. Жена ми изобщо не разбра защо я притиснах така буйно до себе си.

Арвед седна най-последно до масата и посегна за цигара. Не знаех

какво точно трябваше да кажа. Камък бе паднал от сърцето ми, но не можах да скрия известно смущение.

– А пък чичо Паузиус навярно ликуваше? – попитах аз.

– Естествено, той се подсмиваше, а когато отрекох годността на изобретението му, той заразправя по-нататък:

– Това е, тъй да се каже, нищо. Ако човек има малко опит, може да прави съвсем други работи. Зависи само дали притежава мощно живописно въображение и способност за силна концентрация, така че да може да държи самото внимание приковано върху образната си представа, защото образите се разсейват при най-малкото отклонение на мислите. – И сега вече чичо Паузиус сам седна до апарата, като обясни, че иска да ни покаже няколко спомена и след това някои капризи на въображението.

Върху екрана се разгърнаха картини с пищни цветове, чиито фигури пъргаво се движеха, сцени, които той бе виждал в театъра, образи, които сам бе нахвърлил, също и каквото си представяше в момента.

Хванах приятеля си Арвед за ръката, прекъсвайки го.

– Човече – извиках, – наясно ли си какво означава това изобретение?

– Разбира се – ще се разкрие с цялата си сила, след като бъде обнародвано. Изучаването на мозъчната физиология, на духовния живот, на психологията, цялата медицина...

– Остави науката! Нямам предвид нея. Това, което откри Паузиус, означава изкуство: новото изкуство, идващото изкуство – абсолютната живопис! Не разбираш ли? Боите и четката са излишни, опит и сръчност не са необходими. Въображението на художника пресъздава непосредствено пред изумените погледи на зрителя най-съкровениите преживявания на гения в образи. Благодарение на природонаучната техника е преодоляно всяко усилие на живописната техника – душата рисува непосредствено! На Рафаел вече не са му необходими ръце. Идеалът е заложен в самия живот, човекът все повече се въздига до боговете – неговото възприятие е творческа сила!

Подскочих въодушевен и отрупах Арвед с настойчиви въпроси:

– А кога, кога ще публикува изобретението си Паузиус? Ще го направи ли наистина? Сам ли ще пише?

– Той обеща. Скоро, съвсем скоро трябва да стане. Повече подробности е казал на жена ми, след като аз си заминах.

– А къде изобщо е жена ти? Днес няма ли да я видим повече?

– Не, защото тъкмо бие дванадесет. Но, разбира се, тя искаше да

надникне за малко. При такова събитие и тя има право да се изкаже. Ослушай се – тя вече идва с чашите!

Тръгнах насреща ѝ. Бузите ѝ бяха зачервени и ми се стори, че долових в чертите ѝ леко смущение, когато остави подноса и ми подаде ръка.

Успях само да кажа:

– Но кога, кога ще излезе мозъчното огледало на бял свят?

Тя ме погледна приятелски с хубавите си очи и отговори с разбиране:

– Това е велико изобретение, нали? Но малко страшно. А чичо Паузиус обеща, че утре, положително утре ще изпрати ръкописа си.

– Утре! – възкликнах аз. – Това ще бъде повратен ден в културната история.

– Утре ли? – върна ни Арвед към действителността. – Та то е вече днес! – Той бе напълнил чашите. – Хайде да се чукнем за новото изкуство, за мозъчното огледало!

Чашите звъннаха. По навик откъснах остарелия лист на стенния календар. Сега той показваше първи април.

КРАЙ

© 1990 Виолета Тончева, превод от немски

Kurd Laßwitz
Der Gehirnspiegel, 1902

Сканиране: Xesiona, 2009
Разпознаване и редакция: NomaD, 2009

Издание:

Курд Ласвиц. Апикис
Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1990
Рецензент: Людмила Стоянова
Редактор: Димитричка Железарова
Оформление: Богдан Маврадинов и Жеко Алексиев
Рисунка на корицата: Текла Алексиева
Художествен редактор: Иван Кенаров
Технически редактор: Ангел Ангелов
Коректори: Паунка Камбурова, Янка Енчева

Bis zum Nullpunkt des Seins
Verlag Das Neue Berlin, Berlin, 1979

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11516>]